

**MAGYAR ALTERNATÍV DALSZÖVEGEK
KOGNITÍV STILISZTIKAI-POÉTIKAI VIZSGÁLATA.
EGY KÉRDŐÍVES VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI¹**

**COGNITIVE STYLISTIC AND POETIC ANALYSIS
OF HUNGARIAN ALTERNATIVE ROCK LYRICS
RESULTS OF AN EMPIRICAL SURVEY**

TÚRMEZEI NAGY MÁRTON²

Absztrakt: Funkcionális kognitív stilisztikai alapozottságú kutatásom – a líra kategóriájának kiterjesztett értelmezését követve – magyar alternatív dalszövegek stílusára irányult. A kutatás során kortárs, ill. az utóbbi évtizedekben aktív, az alternatív szcénához sorolt zenekarok dalszövegeit tettem egyéni reflexiók, meghatározások tárgyává empirikus kérdőívvel. A beérkezett reflexiók segítségével vizsgáltam az egyéni stílustulajdonítás folyamatait és a líraiságot, külön tekintettel az ezeket meghatározó szaliens nyelvi elemekre. A kutatás több szempontból is új eredményekkel támasztja alá a szociokulturális meghatározottság szerepét e szövegtípus vonatkozásban.

Kulcsszavak: *funkcionális nyelvészet, kognitív stilisztika és poétika, alternatív dalszövegek, interdiszciplináris elemzés*

Abstract: The subject of my research was the style of Hungarian alternative rock music lyrics. The approach was rooted in the functional cognitive stylistic discipline based on an expanded interpretation of the classical category of lyrics. For my research, I collected individual responses and interpretations on the lyrics of bands of the Hungarian alternative rock scene, both contemporary and from the last few decades, using an online empirical survey. With the help of the collected responses, I studied the processes of individual attribution of style and lyricism, with the defining lingual constructions in view. The newly gained results confirm the role of socio-cultural determination in relation to this type of lyrics.

Keywords: *functional linguistics, cognitive stylistics and poetics, alternative music lyrics, interdisciplinary analysis*

¹ A tanulmány elkészítésében nyújtott kitartó segítségéért hálával tartozom témavezetőmnek, Pethő Józsefnek. Köszönet illeti továbbá Tátrai Szilárdot (ELTE DiaGram Funkcionális Nyelvészeti Központ), Ballagó Júliát (DE, ELTE DiaGram Funkcionális Nyelvészeti Központ) és Sólyom Rékát (KRE, ELTE DiaGram Funkcionális Nyelvészeti Központ) továbbvivő tanácsaikért, hasznos észrevételeikért.

² TÚRMEZEI NAGY MÁRTON
egyetemi hallgató
Miskolci Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
3515 Miskolc-Egyetemváros
martongtm@gmail.com

1. Bevezetés

Jelen dolgozat magyar alternatív zenei dalszövegekkel foglalkozik, melyeket a líra kategóriájához tartozóként értelmez. Kissé bővebben szólva: a lírát diszkurzív kategóriaként fogja fel, és „a líra, illetve líraiság fogalmának olyan kiterjesztett értelmezését követi, amely azt a kanonizált szépirodalmi szövegek egy jellegzetes csoportján túl nemcsak a népdalokra, de a könnyűzenei dalszövegekre is vonatkoztathatónak tartja” (Tátrai 2018: 310).

A könnyűzenei dalszövegek általában jelentős szerepet játszanak a társadalom kultúrafogyasztási szokásai szempontjából. Nincs ez másképp Magyarországon sem. Különösen a fiatalabb generációra jellemző, hogy a lírával vagy az irodalom egészével ez a szövegtípus jelenti számukra a legfőbb kapcsolódási pontot. Ezért is lehet különösen releváns ezen szövegek vizsgálata. Ebben a vizsgálatban különösen produktív lehet a kognitív stilisztikai megközelítések alkalmazása a szövegtípus sokszínűségének, lehetőségeinek, illetve jelentőségének feltárása szempontjából. Ezért sem tekinthető véletlennek, hogy a közelmúlt nyelvészeti-stilisztikai témájú publikációi gyakorta foglalkoztak magyar dalszövegek pragmatikai és stilisztikai szempontú vizsgálatával (l. pl.: Tátrai 2012, 2018; Ballagó 2021; Balázs 2021; Falyuna 2018; a vizsgálatok elméleti háttéréhez l. pl.: Verschueren 1999; Langacker 2008; Domonkosi–Kuna 2018; Tolcsvai Nagy 2017; Domonkosi–Kuna–Simon–Tátrai–Tolcsvai Nagy 2018 stb).

Magam is úgy vélem, hogy a különböző irányú megközelítések egyidejű, koherens alkalmazására a kognitív stilisztika kínálja a leginkább produktív lehetőségeket, ezért kívánom tanulmányomban alkalmazni és továbbgondolni e diszciplína elméletét, módszertanát, legújabb eredményeit. A vizsgálat konkrét célja annak feltárása, hogy a lírai hatáskeltés eszközei, mechanizmusai a vizsgált szövegekben pontosan hogyan keletkeznek, ágyazódnak be, és hogyan kezdeményezik vagy árnyalják a befogadó oldaláról a stílus- és jelentéstulajdonítást.

A tanulmány öt tartalmi egységből áll: a bevezetés után a dalszövegek elemzésével kapcsolatos elméleti háttérfeltevéseket bemutató fejezet (2.) következik. Ezt követi egy olyan, empirikus alapokon nyugvó, módszertana tekintetében elsősorban Ballagó (2021)-re támaszkodva elkészített kérdőív ismertetése (3.), majd eredményeinek részletes kiértékelése (4.), melynek fő vizsgálati területe a válaszadók stílustulajdonítása, annak feltárása, hogy az egyéni stílustulajdonítást hogyan kezdeményezik és árnyalják az adott dalszövegben megjelenő nyelvi struktúrák, megformáltságot alakító tényezők. Az 5. tartalmi egység zárja le a dolgozatot, melyben összegzésre kerülnek az elvégzett vizsgálatok konklúziói, tanulságai és a további kutatások lehetséges irányai.

2. Elméleti háttér

A kutatás tágabb elméleti háttérét a funkcionális kognitív nyelvészet adja (l. Tolcsvai Nagy 2013; Kövecses–Benczes 2010; Domonkosi–Simon 2018; Culler 1981; Langacker 1987, 2008; Stockwell 2002; Talmy 2000; Verschueren 1999), míg a dalszö-

vegek vizsgálatának módszertana szempontjából főként a korábban is említett, hasonló tárgyú kognitív stilisztikai és pragmatikai publikációkra kíván támaszkodni: pl.: Tátrai (2012, 2018); Falyuna (2018); Ballagó (2021); Balázs (2021).

Jelen dolgozat erősen interdiszciplináris jellegű vállalkozás: a szűkebb értelemben vett nyelvészeti megközelítésen túl felhasználom a poétika (különösen a kognitív poétika) módszertanát és fogalmait (vö. Stockwell 2002; Simon 2016), illetve a pragmatika és az irodalomtudomány egyes fogalmait, megközelítési lehetőségeit is (vö. pl. Laczkó–Tátrai szerk. 2021). Az egyik kiindulópontot jelentő háttérfeltevés szerint a vizsgált dalszövegek mellett, hogy szorosan kapcsolódnak az őket szerző és zenével együtt előadó zenekarokhoz, egyben a magyar irodalmi szövegkorpuszhoz tartozó lírai alkotások sajátosságait is képesek felmutatni, ezért érdemesek arra, hogy lírapoétikai aspektusú vizsgálatoknak is alá vessük őket. Ezen felül a tanulmány a kognitív poétika azon elméleti belátására épül, miszerint a hétköznapi és az irodalmi nyelv között nem állapíthatóak meg éles határvonalak, azok között átmenetiség érvényesülését, kontinuum-jelleg fennállását feltételezi (vö. Simon 2018; Tátrai 2018). Az előzőekben említett kortárs nyelvészeti témájú kutatások erre irányuló törekvéseit leszámítva ezek a dalszövegek mint a nemzeti írott kultúra részei, viszonylagos ismertségük ellenére is a szaktudomány által feldolgozatlanok maradtak. A tanulmány célkitűzései között fontos szerepet tölt be az is, hogy ezen dalszövegek értelmezéséhez, feldolgozásához tevékenyen hozzájáruljon.

A kutatás korpuszát olyan magyar együttesek dalszövegei alkotják, melyeket a közbeszédben általában az alternatív zenei közeghez sorolnak. A címnek tehát azon megállapítását, miszerint a vizsgálat tárgyát képező dalszövegek „alternatív dalszövegek”, nem maguk a dalszövegek stílusára vagy megformáltságára kívánom alapozni, mindössze arra a bevett meghatározásra, miszerint az őket előadó együttesek az alternatív zenei szcénához tartoznak. A kutatásnak nem célja ezen meghatározás helyénvalóságát bizonyítani vagy vitatni, ezzel szemben köznyelvben élő és használatos meghatározásként, azaz népi kategóriaként (l. Tolcsvai Nagy 2005: 6–7) fogadja el azt. A dolgozat célja ezáltal az is, hogy hozzájáruljon az *alternatív* mint népi kategória tudományos megismeréséhez.

A hagyományos értelemben vett popzenei dalszövegekkel szemben az alternatív kategóriába sorolt szövegekre jellemző, hogy az előzőekkel ellentétben nagy fokú sokszínűséget mutatnak nyelvi-stilisztikai szempontból: többször előfordul a lírai kifejezőeszközöknek a szövegbe oly módon való beépítése, hogy azok sokszor egészen sajátos mintázatokot alkotva, egymásba ágyazva jelennek meg, olyan képszerű, poétikai megoldásokba rejtett mondanivalót vagy bonyolult személyjelölési rendszeren alapuló diskurzust létrehozva, amelyet az átlagos befogadó csak többszöri befogadási folyamatot követően képes megérteni. Emiatt is a nyelv tudományos leírása számára produktívabb alapot jelenthetnek, különös tekintettel a kognitív nyelvészeti vizsgálatokra. Ezen megfontolásból szerepelnek ebben a tanulmányban is az alternatív zene népi stílusrétegéhez sorolt dalszövegek, dalszövegrészletek.

3. Az egyéni stílustulajdonítás vizsgálata – a kérdőív bemutatása

A magyar dalszövegekre irányuló stílus kutatások korábbi módszertanára és eredményeire (l. pl.: Ballagó 2021; Tátrai–Ballagó 2020) támaszkodva ezen tanulmány is empirikus kérdőív segítségével kezdeményez vizsgálatot; a kérdőív segítségével kívánja egyéni reflexiók minél nagyobb számát előhívni, majd azokat ismertetni és megvizsgálni olyan vonatkozásokban, mint a stílus egyéni meghatározásai, beleértve a kitöltők ezen belátásainak alapját megteremtő kifejezéseket és szövegrészleteket, azok homogenitását, illetve poétikusságát.

Az internetes Google Forms platformon kitölthető kérdőív 2022. november 1. és 6. között, öt napig volt elérhető, összesen 52-en töltötték ki. A kitöltők többségében a szerző ismerősei közül kerültek ki, így – habár a kitöltők életkorára vonatkozóan nem kerültek feljegyzésre adatok –, a kapcsolati hálóm alapján feltételezhetőnek vélem, hogy a válaszadók két főbb, erősebben reprezentált korcsoportja a 18 és 25 év közöttiek, illetve a 40 és 55 év közöttiek csoportja.

A kitöltők életkorára vonatkozóan tehát nem kerülhetnek bemutatásra adatok. Azonban a válaszok tekintetében megfigyelhető esetenként egy olyan tendencia, hogy a kitöltő az értékelői pozíciójából feltételezhetően a saját életkorára is reflektál. Például az olyan megfogalmazások, mint *a mai fiatalokra jellemző* olyan hatást keltenek, mintha a kitöltő önmagát ezen kategóriából eltávolítva, külső szemlélőként és értékelőként pozicionálva tenné reflexió tárgyává a stílust, rámutatva arra is, hogy a dalszövegben megnyilvánuló stílus és megfogalmazás egyéni befogadhatósága nagyban függhet a befogadó személy életkorától is. Figyelembe kell venni azonban azt is, hogy az előbb idézett reflexióval a kitöltő még nem feltétlenül távolítja el magát *a mai fiatalok* kategóriájából, a nyelvi szimbólumok időbeliségére természetesen enélkül is reflektálhat.

Felépítését tekintve a kérdőív öt kérdéssorra (kérdéscsoportra) oszlott. Mindegyikük egy-egy dalszövegrészletet tartalmazott, rájuk vonatkozóan egyenként 2-3 kérdéssel. Ezek a kérdések a kitöltők stílusra vonatkozó népi kategóriáira, a stílus homogenitására és a költőiségre irányuló reflexióit kívánták előhívni. A felhasznált három dal a következő volt: a Kispál és a Borz *Szívraablás* című dala, melynek szövegét Lovasi András írta, az Európa Kiadó *Ez a város* című dala, ennek szövegét Menyhárt Jenő írta, illetve a Hiperkarma *Lidocain* című dala, melynek szerzője Bérczesi Róbert. A dalszövegek a zeneszoveg.hu internetes portálról származnak.

A stílus aspektusához kapcsolódóan a kitöltők az 1., 2. és 5. kérdéssorban a következő kérdéseket kapták más-más, kb. 8-10 sor hosszúságú dalszövegrészletekre vonatkoztatva, ugyanazon sémát követve:

- (a) *Saját szavaival megfogalmazva, kérem, jellemezze a fenti dalszövegrészlet stílusát!*
- (b) *Mely kifejezés(ek) alapján tartja ilyen stílusúnak a részletet?*
- (c) *Stílusát tekintve mennyire egységes Ön szerint az idézett szövegrészlet?*

Ez utóbbi kérdésre válaszolva a kitöltők 1-től 5-ig terjedő skálán határozhatták meg a dalszövegrészlet stílusának egységességét önálló intuíciójukra hagyatkozva, melyen az 1-es érték a „legkevésbé egységes” stílusú részletet jelenti, az 5-ös pedig a „leginkább egységeset”.

A 3. és 4. kérdéssor kérdései a költőiségre voltak, ugyanazon dalszöveg rövidebb részleteire vonatkoztatva:

(d) *1-től 5-ig terjedő skálán mennyire tartja költőinek az idézett szövegrészletet?*

(e) *Mi alapján látja így?*

A *költőinek* (költőiségnek) nem adtam meg a definícióját, ugyanis célom volt a kitöltők egyéni meghatározásaira, elképzeléseire támaszkodni. Mivel az (e) kérdés (utasítás) nem határozta meg, konkrétan milyen adatot szolgáltatassanak, így igen sokféle reflexió érkezett válaszul.

A kérdőívben az olvasható idézetek mellett nem volt megtalálható azok szerzője vagy forrása. Ez azon megfontolás eredménye, miszerint a dal és a dalszöveg előadójának, szerzőjének vagy címének ismerete befolyásolhatta volna a válaszadók gondolkodását az idézett szövegekkel kapcsolatban. A tanulmány által vizsgált anyag csak magukra a szövegekre korlátozódik, és a kitöltők egyéni intuíciójára kíván hagyatkozni, szemben az általuk előzetesen felhalmozott arra vonatkozó tudással, hogy egy adott előadó vagy szövegíró zeneileg milyen réteghez sorolható, műveit milyen stílusok, hangulatok, megformáltságbeli sajátosságok jellemzik (vö. Ballagó 2021: 255–257). Azzal, hogy ezen tudás alkalmazását a válaszadók részéről kiiktatni igyekszik, annak elérésére törekszik, hogy a kitöltők által adott reflexiók alapját kizárólag az idézett dalszövegrészletek adják, lehetőség szerint ne aktiválódjon az ezekkel kapcsolatos, előzetesen megszerzett háttértudás. (Természetesen nem zárható ki, hogy egy adott válaszoló számára valamely szövegrészlet vagy szövegrészletek ismerősek voltak.)

A kérdőívet összesen 52 fő töltötte ki. Azonban nem minden kérdésre érkezett válasz mind az 52 válaszolótól: mindegyik kérdésre érkezett kevés számú üres vagy a vizsgálat szempontjából nem felhasználható válasz. Ezek a kérdőív eredményeinek kiértékelése során szortírozásra kerültek, így a továbbiakban egyedül a releváns válaszállomány, azok összegzése kerül majd ismertetésre.³ Azon válaszok, melyekben az adatközlők nem az utasításnak megfelelően nyilatkoztak, többnyire olyan reflexiókat tartalmaztak, amelyek a vizsgált elem, például a stílus szempontjából egyáltalán nem, vagy csak kevésbé voltak értelmezhetőek. (Például a „Saját szavaival megfogalmazva, kérem, jellemezze a fenti dalszövegrészlet stílusát!” kérdésre érkezett egyes válaszok: „Megtette, de megbánta”, „Szerelmi bánat”, „Városi elidegenedés, elszürkülés”.) Természetesen ezen reflexiók egyáltalán nem értéktelenek, de a stílus aspektusához nem rendelhetők hozzá, ezért ebben a kutatásban a továbbiakban nem

³ A beérkezett szöveges válaszok esetenként tartalmaztak helyesírási, központoszási hibákat. A közreadás előtt a releváns válaszok formai egységesítését is elvégeztem, megkönynyítendő azok böngészését és feldolgozását.

kerülnek ismertetésre; azonban vizsgálatra érdemes lehet a jövőben, hogy a kitöltők mire nem akartak vagy nem tudtak válaszolni.

4. Az empirikus kérdőív eredményei

4.1. Stílustulajdonítás és stilisztikai jelöltség a Szívrahlás című dalszöveg részletében

A kitöltők a kérdőív első oldalán a következő dalszövegrészletet, illetve hozzá kapcsolódó első utasítást olvashatták:

- (1) Hülye voltál – mondom magamnak majd, ha ez elmúlik
Csak múlna már el, nem is én vagyok ez már
Csak szerettem volna, ha velem is van ilyen
És most benne vagyok, még sosem volt sűrűbb homály
(Kispál és a Borz: Szívrahlás)⁴

(a) Saját szavaival megfogalmazva, kérem, jellemezze a fenti dalszövegrészlet stílusát!

Az adatközlők stílusra vonatkozó reflexiói öt csoportba rendezhetők (ezen kategorizáció elméleti alapjaihoz l. még Tátrai 2012: 57–62; Tolcsvai Nagy 1996: 135, melyekben a *diskurzus* szociokulturális tényezője még *magatartásként* szerepel. Ezen változó *diskurzus* megnevezését bevezeti Tátrai–Ballagó 2020). A *Diskurzus* kategóriába sorolt válaszokban a kitöltők a dalszövegek megnyilatkozójának a(z) általa kezdeményezett) diskurzus megalkotottságához való viszonyulására reflektáltak. Az *Érték* kategória válaszai a dalszövegben megjelenő megnyilatkozó a diskurzus témájához való értékelvű viszonyulására vonatkoznak a kitöltők egyéni értelmezésében. A *Nyelvváltozat* kategóriába azon válaszok tartoznak, melyek a megnyilatkozó a nyelvi réteghez és annak normáihoz való viszonyulására reflektáltak. Az *Idő* kategória válaszaiban a kitöltők arra reflektáltak, hogy szerintük a megnyilatkozó hogyan viszonyul az alkalmazott nyelvi konstrukciók időbeliségéhez. Végül a *Helyzet* kategória válaszai a megnyilatkozó és diskurzuspartnere közti viszonyulás értelmezéseit tartalmazza.

A kitöltők által megadott meghatározások egy részének kizárólagos módon történő kategorizálása nem volt lehetséges; több olyan reflexió is érkezett, mely a *Diskurzus*, *Érték* és *Idő* kategóriák közül többhöz is egyaránt sorolható (a kognitív nyelvészet egyik alapvetését jelentő prototípuselvű kategorizációelmélet alapján az egyes kategóriák között nem állnak átjárhatatlan határok, l. Langacker 2008: 93–108; l. még Tolcsvai Nagy 2005). Ezek tehát a válaszokat ismertető táblázat több oszlopában is megtalálhatók, a többszöri előfordulásukat felső indexbe írt számjegy jelzi.

⁴ A már részletezett megfontolásból a dal címe és az előadó neve a kérdőívben nem voltak feltüntetve, azonban itt, a dolgozatban szerepelnek.

1. táblázat

Egyéni reflexiók a Szívrahlás című dalszövegrészlet stílusára

Diskurzus	Érték	Nyelvváltozat	Idő	Helyzet
(6) laza (4) hétköznapi ¹ (3) alternatív belső beszéd egyszerű ¹ eklektikus frusztrált hatásvadász indulatos kaotikus képregény-stílus közvetlen ¹ letargikus lírikus misztikus monologikus önmegszólító önreflexív önvallomás sekélyes szabadnyelvű ¹ versszerű	(4) önmarcangoló (3) önostorozó (2) megbánó (2) melankolikus (2) romantikus (2) szomorú átérezhető ¹ becsmérlő bizakodó bizonytalan borongós depressziós depresszív érzelmes fájdalmas identitászavaros kétségbeesett kiutat kereső önironikus őszinte reménykedő révedező sajnálkozó szentimentális	(4) hétköznapi ² (2) köznyelvi egyszerű ² szépirodalmi szleng diáknyelvi szabadnyelvű ²	(3) modern fiatalos	álomszerű átérezhető ² haveri intim hangulat közvetlen ²

Az idézett dalszövegrészlet stílusára vonatkozóan 77 adat érkezett be, melyeknek több mint a fele, 44 adat mindössze egyszer szerepel, tehát az ezen stílusmintákhoz tartozó szociokulturális tényezők valamely fogalmi tartományát, pontosabban a fogalmi tartomány adott elemét a szöveg mindössze egy-egy válaszoló esetében aktíválta. A variancia tehát számottevő, ennek ellenére kirajzolódnak egyértelmű tendenciák is: a leggyakoribb reflexió, a *laza* a diskurzus jellegére vonatkozott, 6 alkalommal jelent meg a válaszokban. Ezt követték a *hétköznapi* és a *köznyelvi* kifejezések, melyek közül az előbbi a diskurzus mellett a nyelvváltozatra is vonatkoztatható volt, míg utóbbi kifejezetten az alkalmazott nyelvi réteget nevezte meg. Habár árnyalatbeli különbségeket felfedezhetünk köztük, ugyanabban a jelentésben szerepel 4 alkalommal az *önmarcangoló*, 3 alkalommal pedig az *önostorozó* szó.

Az első kérdéscsoport második kérdése a következő volt:

(b) Mely kifejezés(ek) alapján tartja ilyen stílusúnak a részletet?

A (b) kérdés legfőbb célja annak felderítése volt, hogy a kapott szövegrészletnek pontosan mely szavai és szókapcsolatai voltak azok, amelyek a legfontosabb szerepet töltötték be az adatközlők stílustulajdonítási folyamataiban. A válaszokat nézve egyértelmű tendencia alakult ki: a leginkább szaliens nyelvi elem az idézetben legelsőként szereplő *hülye* szó, mely önmagában 15-ször, *hülye vagyok* formában pedig

13 alkalommal szerepelt a 110 beérkezett adat között. Azon válaszadók, akik a részlet stílusára az (a) kérdésben a *laza* kifejezéssel reflektáltak, a (b) kérdésben kivétel nélkül megjelölték a *hülye* szó valamely előfordulását. Ezen kívül szintén szaliens kifejezés volt a *múlna már el* és a *homály* (/sűrűbb homály/sosem volt sűrűbb homály), utóbbi három formájában összesen 19 alkalommal szerepelt. Egyes kitöltők az utasítást nem a kérdőív szándékának megfelelően értelmezték, és nyelvi elemek helyett elvont, sémaszerű megformáltságbeli sajátosságokra reflektáltak (pl.: *szóhasználat; mondatrészek cseréje*), míg 5 válaszadó a szöveg egészét jelölte meg alapként a stílusmeghatározásához. Mindössze 4 kitöltő jelölt meg olyan szavakat, melyeket más kitöltő (ebben a formában) nem, habár ez valamelyest törvényszerűen adódik a reflexió tárgyát képező szöveganyag hosszából is.

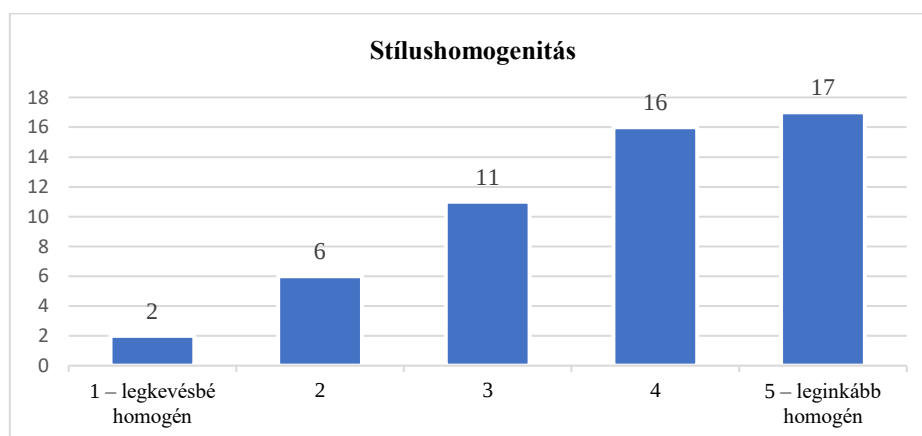
2. táblázat

A stílus szempontjából szaliens nyelvi elemek a Szívrablás című dalszövegrészletben

(15) hülye	(5) elmúlik
(15) múlna már el	(4) ha ez elmúlik
(13) hülye voltál	(4) velem is van ilyen
(9) nem is én vagyok ez már	(2) hülye voltál – mondom magamnak
(8) sűrűbb homály	(2) mondom magamnak
(7) csak szerettem volna	(2) múlna sosem
(6) sosem volt sűrűbb homály	sosem volt van ilyen
(5) benne vagyok	volna
(5) homály	
(5) (a teljes részlet)	

(c) Stílusát tekintve mennyire egységes Ön szerint az idézett szövegrészlet?

A harmadik kérdésre 5-ös skálán adott válaszok egyértelműen mutatják, hogy a válaszadók a dalszöveg stílusát többnyire egységesnek, homogénnek ítélték meg.

1. ábra. Stílushomogenitás vizsgálata a Szívrablás című dalszövegrészletben

Az 52 válaszadóból 33 4-es vagy 5-ös értéket jelölt ki a skálán, azaz inkább vagy leginkább egységesnek tartotta a részlet stílusát. Az (a) kérdésre a stílusra vonatkozóan igen sok különböző, mégis hasonló érzésekre és megformáltsági sajátosságokra reflektáló, egy irányba mutató reflexió érkezett, emellett a (c) kérdés eredményeit látva is kijelenthető, hogy a válaszadók többnyire homogénnek tartották a szövegrészletet. Ettől függetlenül azonban a részlet sok, különböző stílusmintázathoz tartozó elem aktiválására volt képes, ez a különböző népi megnevezésekben mutatkozik meg.

4.2. Stílustulajdonítás és stilisztikai jelöltség az Ez a város című dalszöveg részletében

A kérdőív második kérdéscsoportjában a kitöltők ugyanazt az (a), (b) és (c) utasítást („kérdést”) kapták, melyeket az előzőekben is, azonban természetesen egy másik dalszövegrészletre vonatkoztatva. Mint az az alább tárgyalandó válaszokból kitűnik, ennek eredményeképpen meglepően eltérő eredmények születtek.

- (2) Ez a város egy távoli bolygó
Itt élni nem rossz és itt élni nem jó
Osztályon felüli elmeosztály
A félelem bére csak ennyi
A legjobból a legtöbb kell
De ez is jobb, mint a semmi
(Európa Kiadó: Ez a város)

(a) Saját szavaival megfogalmazva, kérem, jellemezze a fenti dalszövegrészlet stílusát!

A kapott válaszokat az előző kérdéscsoport esetében alkalmazott módszerrel csoportosítottam:

3. táblázat

Egyéni reflexiók az Ez a város című dalszövegrészlet stílusára

Diskurzus	Érték	Nyelvváltozat	Idő	Helyzet
(2) elvont	(3) kritikus	hétköznapi ²	futurisztikus	elidegenült
(2) játékos	(2) elégedetlen	szépirodalmi	modern	ködös ²
(2) képszerű	(2) kiábrándult			
(2) zavaros	(2) közhelyes			
alternatív	(2) utópisztikus			
átvitt értelmű	általános			
eklektikus	ambivalens			
értelmetlen	belefáradt			
hétköznapi ¹	belenyugvó			
homályos	beletörődő			
kevés kohézió	borúlátó			
kidolgozott	csalódott			
kifinomult	depressziós			
ködös ¹	depresszív			
költői	döntésképtelen			

Diskurzus	Érték	Nyelvváltozat	Idő	Helyzet
lázas leíró lírai magányos művészi művésziesskedő politikai punk szabadszájú underground	dühös elkeseredett elvágyódó elveszett fásult félelmetes forradalmi hangulatos jobbat remélő komoly középszerű közömbös lemondó lendületes letargikus megalkuvó meghasonlott melankolikus metaforikus negatív realista szarkasztikus szemléletes szimbolista társadalomkritikus urbánus			

Mint látható, a szövegrészlet és a hozzá kapcsolódó kérdés nagyon sokféle reflexiót hívtak elő az adatközlők részéről: összesen 80, ebből 70 egymástól különböző adat érkezett, melyből 61 egyetlenegyszer került megadásra. Ahogyan az a táblázatban is látható, a legtöbb válaszadó az érték szociokulturális tényezője szempontjából reflektált a dalszövegrészlet stílusára, amely azt engedi feltételezni, hogy a dalszöveg megnyilatkozájának erőteljes értékviszonyulásai körvonalazódnak; mind a konceptuális tartalmat, mind annak nyelvi megformáltságát tekintve. Láthatóvá válik az is, hogy a megnyilatkozó attitűdjét több befogadó is kritikusnak, értékmegvonónak vélte: 3 válasz szerint *kritikus*, 2 szerint *elégedetlen* beállítottság jellemzi a dalban megnyilatkozó személyt. Ez lényeges különbség a 2.1. részben ismertetett eredményekhez képest, hiszen az előző dalszövegrészlet esetében – a reflexiók sokszínűsége mellett – egyes válaszok számos alkalommal előfordultak: jelen részletre vonatkozóan azonban alig-alig érkeztek ismétlődő válaszok. Ebben az esetben tehát láthatóvá válik az, hogy ugyanaz a dalszövegrészlet ugyanazon kérdéssel különböző reflexiók hatalmas sorát képes előhívni a befogadókban, ezzel hangsúlyosan rámutatva arra, hogy egy dalszöveg mennyire sokféle hatást és gondolatot képes kiváltani. A nagymértékű eltérésekre és nagyszámú reflexióra magyarázatot adhat, hogy a szövegíró által a konstruált diskurzus befogadójában kiváltott hatás nagyon nagy mértékben kontextusfüggő, azaz egyszerre függ annak annak tér- és időbeli, társas (szociokulturális) és tudati pozíciójától (vö. Tátrai 2017: 927–940); utóbbiba beleértve

többek között háttérismereteinek kiterjedtségét és pillanatnyi érzelmeit is. Ez a tapasztalat rávilágít a művek recepciójához kapcsolódóan azon aspektusra is, miszerint a lírai diskurzusokban a befogadó a szerzőhöz hasonlítható fontosságú szerepet tölt be, mivel a műveket egyéni és sajátos módon képes értelmezni, ily módon képes azokról véleményt alkotni, kijelentéseket tenni.

(b) Mely kifejezés(ek) alapján tartja ilyen stílusúnak a részletet?

A második kérdésre érkezett válaszok egyértelmű képet adnak arról, hogy a szövegrészlet tartalmazott néhány olyan szót, szófordulatot, melyek a kitöltők többségének stílusulajdonításában egyaránt döntő szerepet játszottak.

4. táblázat

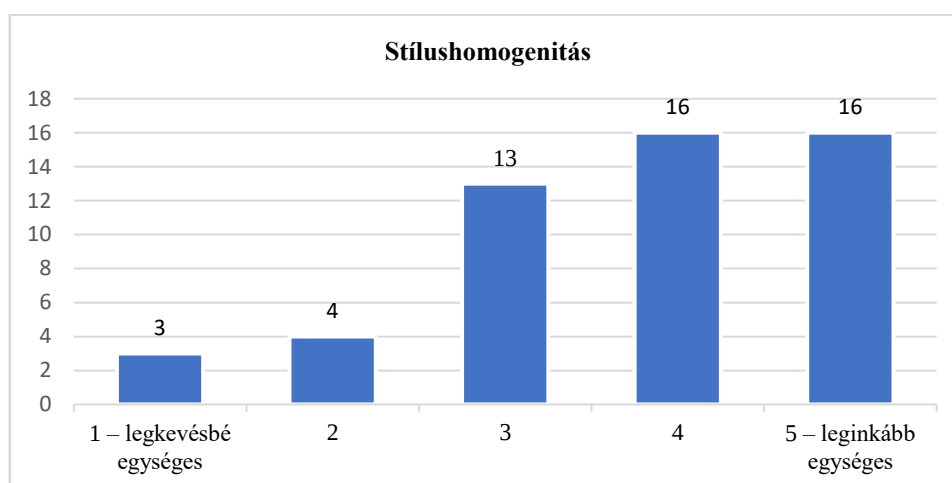
A stílus szempontjából szaliens nyelvi elemek az Ez a város című dalszövegrészletben

(15) itt élni nem rossz és itt élni nem jó	(3) nem rossz, nem jó
(12) osztályon felüli elmeosztály	(3) (a teljes részlet)
(11) elmeosztály	(2) félelem
(10) távoli bolygó	(2) semmi
(9) félelem bére	a város egy bolygó
(6) de ez is jobb, mint a semmi	a város egy távoli bolygó
(5) a legjobból a legtöbb kell	egy távoli bolygó
(5) ez is jobb, mint a semmi	legjobból a legtöbb
(5) jobb, mint a semmi	osztály
(4) a félelem bére csak ennyi	
(3) bolygó	
(3) ez a város egy távoli bolygó	

A válaszolók összesen 98 nyelvi adatot szolgáltatottak, azonban ezek közül mindössze öt szerepelt egyetlenegyszer. A legtöbbször megnevezett tényező a részlet második sora, az *itt élni nem rossz és itt élni nem jó* volt, mely egy egyszerűen megfogalmazott ellentétpárra épülő, paradox állítás. Ez követték az *osztályon felüli elmeosztály* sor és önmagában az *elmeosztály* kifejezés, majdnem megegyező mennyiségben. Ebből az a következtetés vonható le, hogy míg a válaszolók egy része számára önmagában az *elmeosztály* kifejezés bírt erős stílushatással, másik részük azt metonimikus párjával együttesen nevezte meg, mellyel együtt a kifejezés komplexebb képet alkot. Említést érdemel emellett a *félelem bére* kifejezés, melyet 9-en neveztek meg: ennek különlegességét az adja, hogy intertextuális utalást fedezhetünk fel Henri-Georges Clouzot azonos című 1953-as filmdrámájára. Sajnos ezen kérdőívvel nem volt felmérhető, hogy a válaszadók, vagy szűkebben: azok a válaszadók, akik a *félelem bérét* jelölték meg szaliens elemként, felfedezték-e az intertextuális utalást, és emiatt választották ezt a kifejezést, vagy ezen utalás számukra ismeretlen volt, és mindössze annak megformáltsága (például képisége vagy hangzása) alapján vélték szaliensnek ezt a szókapcsolatot. További kutatásoknak azonban kiváló témát jelenthet annak vizsgálata, a dalszövegek mint lírai diskurzusok befogadói számára hogyan árnyalja a stílus- és jelentéstulajdonítást az intertextuális utalások jelenléte.

(c) Stílusát tekintve mennyire egységes Ön szerint az idézett szövegrészlet?

Az elsőhöz hasonlóan a második részlet stílusát is erősen homogénnek ítélték meg a válaszadók, azonban megfigyelhető az is, hogy ez esetben valamivel többen adtak 3-as értékelést, valamint kevesebben 2-est, így összességében többen tartották közepesen egységesnek a dalszövegrészlet stílusát.

2. ábra. Stílushomogenitás vizsgálata az *Ez a város* című dalszövegrészletben

4.3. A költőiség vizsgálata az *Ez a város* című dalszöveg részletében I.

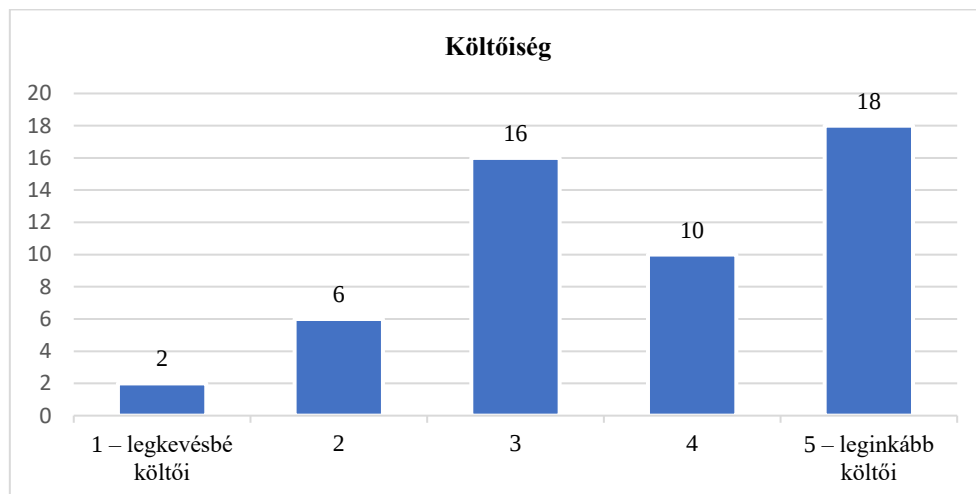
A kérdőív harmadik és negyedik egységei összefüggenek abban, hogy ugyanazon dalszöveg ugyanazon versszakának egymást követő két-két sorát olvashatták a kitöltők. A szövegrészletek ismét az Európa Kiadó *Ez a város* című dalából származnak, azonban a dalszöveg más részéből, és lényegesen rövidebbek is, mint az előző idézet, mely a refrén teljes szövegét tartalmazta. (A kérdőív a célból tett ugyanazon dalszövegből reflexió tárgyává az előzőtől eltérő részleteket a 3. és 4. kérdéssorokkal összefüggésben, hogy a hasonló vagy ismétlődő válaszokat így kiküszöbölje.) Ezúttal a kérdések a stílus helyett a költőiséget célozták meg, melynek célja az volt, hogy közelebb kerülhessünk a költőiségnek a válaszadókban aktivált definíciójához, mintáihoz.

(3) *Kísértetek az idők mélyén*
Hiányzó láncszemek

(d) 1-től 5-ig terjedő skálán mennyire tartja költőinek az idézett szövegrészletet?

Az eredményekből láthatóvá válik, hogy a válaszadók két nagyobb csoportja 5-ös, vagy 3-as értékelést adott (18 és 16 fő). Eszerint az idézet nyelvi elemei a befogadók többségében vagy erőteljesen költői hatást váltottak ki, vagy viszonylag közömbösek

voltak számukra, és a korábbi eredményekkel összevetve kevésbé volt jellemző a 4-es értékelés.

3. ábra. A költőiség vizsgálata az Ez a város című dalszöveg részletében I.

(e) Mi alapján látja így?

Mivel az utasítás nem kérte kifejezetten arra az adatközlőket, hogy a részletből nyelvi elemet nevesítsenek (ilyen rövid szövegrészletre vonatkoztatva nem is lett volna igazán értelmezhető ilyenfajta utasítás), ezért a reflexiók többsége a felfedezett megformáltsági sajátosságokra vonatkozott (1. *Megformáltság* oszlop). Más kitöltők a felhasznált költői képeket nevesítették (a táblázatban: *Költői eszköztár*), vagy a szövegrészlet rájuk gyakorolt hatását, benyomását értékelték.

5. táblázat

A költőiség megnyilvánulása az Ez a város című dalszöveg részletében I.

Megformáltság	Költői eszköztár	Hatás
(a teljes részlet) az érzés megfogalmazása <i>hiányzó láncszemek</i> kiragadott mondanivaló (2) megfogalmazás modoros művészkedő fogalmazás nem összefüggő részlet nincs rím ritmus szóhasználat szövegmegformázás tanultnak tűnő	absztrakt utalások egyedi képalkotás elvont képzetképzés hagyományos képek (2) hasonlat képek képszerűség megszemélyesítés merész gondolattársítások (7) metafora (2) költői kép	(2) elgondolkodtató értelmezhetetlen erős hangulat (2) kevésbé értelmezhető klisészerű öncélú történetiség üresség vizuális, emocionális hatás

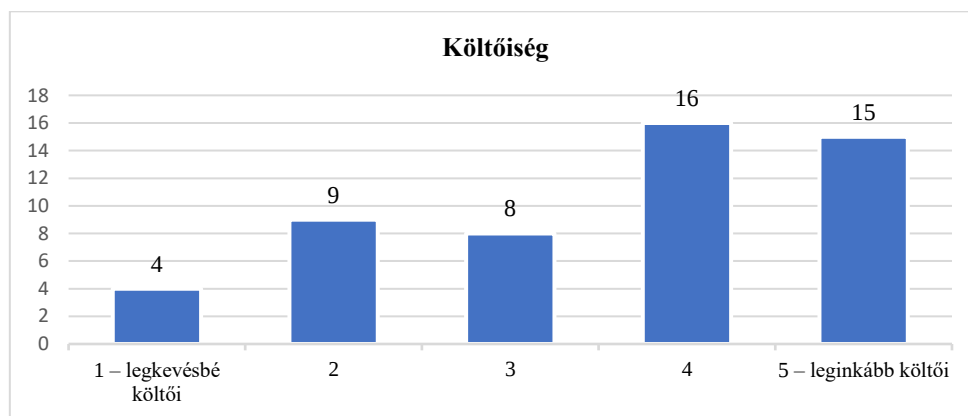
A válaszokat értékelve megállapítható, hogy míg egyesek értékmegvonó reflexiókat adtak (pl.: *öncélú, művészkedő fogalmazás, értelmetlen*), más adatközlők feltételezhetően gazdag jelentést fedeztek fel a rövid részletben (pl.: *merész gondolatátársítások, erős hangulat*), így levonható az a következtetés, miszerint – a stílushoz hasonlóan – a költőiség definíciója és mércéje is nagymértékben függhet az egyén olyan tényezőitől, mint a tér- és időbeli pozíciója, szociokulturális szituációja és tudati beállítódása (ehhez l. Tátrai 2018: 314). Többen is utaltak a képszerűsége (pl.: *képek, vizuális, emocionális hatás, elvont képzetképzés*), a leggyakrabban megnevezett elem a *metafora* volt, mely 7 kitöltő reflexiójában is szerepelt. Közülük ketten a felfedezett metafora ugyanazon két elemét is megnevezték: szerintük a *kísértetek* azonosíthatók a *hiányzó láncszemekkel*. (Mivel a vélt szókép inkább alapul kapcsolódáson, mint hasonlóságon, helytállóbb lehet metonímiának nevezni azt.)

4.4. A költőiség vizsgálata az Ez a város című dalszöveg részletében II.

- (4) *Utcára néző ablakokban*
Utcára néző emberek

(d) 1-től 5-ig terjedő skálán mennyire tartja költőinek az idézett szövegrészt?

A válaszadók összességében kevésbé találták költőinek a (4)-es részletet, mint a (3)-ast. Sokkal többen adtak 1-es vagy 2-es értékelést, ezzel szemben több a 4-es és 5-ös értékelés is. Ez azt mutatja, hogy ez a részlet sokkal inkább megosztotta az adatközlőket, mint az előző.

4. ábra. A költőiség vizsgálata az Ez a város című dalszöveg részletében II.

(e) Mi alapján látja így?

Ahogy az a szöveg a befogadók által vélt költőisége mérésénél beérkezett válaszokban is tükröződött, ez a részlet megosztóbbnak bizonyult, és ez nemcsak a költőiség skáláján jelölt értékek, hanem az ennek alapot adó részekre irányuló reflexiókon keresztül is megnyilvánult.

6. táblázat

A költőiség megnyilvánulása az Ez a város című dalszöveg részletében II.

Megformáltság	Költői eszköztár	Hatás
egyértelmű kifejezések	(2) anafora	egyszerűség ²
egyszerű megfogalmazás	felidézhető, átélhető kép	értelmezhető szituáció
egyszerű tájleírás	hasonlat	érthetőség
egyszerűség ¹	hiányzó igék	érthető üzenet
gondolatritmus	irodalmi eszközök	imponáló kifejezőerő
hangulatfestés	ismétlés	képhatás ²
kezdő szavak	(2) ismétlődés	komoly tartalom
képalkotás	költői kép	könnyen értelmezhető
képek összekapcsolása	megszemélyesítés	sablonos
képhatás ¹	metafora	semmitmondó
képszerűség	(2) szóismétlés	sok beszédnek sok az alja
köznapi nyelv		szájbarágós, de vitathatatlan
leíró nyelvezet		szentimentális
lírikusság		
megfogalmazás		
mondanivaló		
mondatfelépítés		
rímelés		

Figyelemre méltó tendencia, hogy többen is hangsúlyozták az idézet *érthetőségét*, kiváltképp azok, akik számára az előző *kevésbé értelmezhető* vagy a szövegkörnyezet hiánya miatt homályos volt. Még hangsúlyosabban szerepelt a *képszerűség*, *képalkotás*, *képhatás*, ami arra is rámutathat, hogy az egyén képzelőereje számára ez az idézet emészthetőbb, mint az ezt megelőző.

4.5. Stílustulajdonítás és stilisztikai jelöltség a Lidocain című dalszöveg részletében

A kérdőív ötödik egységében a kitöltők ismét az első két kérdéscsoportból már ismerős (a), (b) és (c) kérdést kapták, ezúttal egy harmadik szövegrészlet, a Hiperkarma *Lidocain* című dala első versszakához kapcsolódóan.

- (5) A vakerom szar, de a haverod vagyok
 És a haverok a végén mindig győznek
 A nők is szeretik az olyan férfit
 Aki lépten-nyomon bántja őket
 És megalázza, belé ülteti
 Hogy a férfi az első, a nő a második
 A műsor végül
 Az agyába épül
 (Hiperkarma: Lidocain)

(a) Saját szavaival megfogalmazva, kérem, jellemezze a fenti dalszövegrészlet stílusát!

A stílusra vonatkozó válaszokat az 1. és 2. kérdéscsoportok esetében is alkalmazott rendszer szerint kategorizáltam.

7. táblázat

Egyéni reflexiók a Lidocain című dalszövegrészlet stílusára

Diskurzus	Érték	Nyelvváltozat	Idő	Helyzet
(3) rap (2) hétköznapi ¹ (2) közvetlen (2) laza alternatív egyszerű ¹ hasonlat kevert ¹ leíró paneles slam poetry vegyes	(4) alpári (3) provokatív (2) agresszív (2) durva (2) lekezelő (2) szexista (2) szókimondó (2) társadalomkritikus általánosító cinikus depresszív diszkriminatív elvont ¹ értelmetlen felismerhetetlen feministaellenes figyelemfelkeltő gyenge hányaveti ironikus közönséges kritizáló lázado lényeglátó letisztult maszkulin minősíthetetlen nőgyűlölő nyers olcsó otromba pökhendi primitív realista szatirikus szörnyű undorító	(4) szleng (3) vulgáris (2) argó (2) hétköznapi ² egyszerű ² kevert ² köznyelvi vaker	mai fiatalokra jellemző	elvont ²

Mint az a táblázatból kitűnik, az ezen szövegrészlet által aktivált stílusmeghatározások erősen az értékítéletek felé tolódnak el, ugyanis a reflexiók többsége stilisztikai értékében kifejezett viszonyulását tekintve nem értéksemleges, hanem értéktelítő vagy értékmegvonó megállapításokat tartalmazott, kiváltképp az *Érték* kategóriában: ez tartalmazza messze a legtöbb reflexiót, a 77 adatból 49-et. Ezen felül megfigyelhető az is, hogy az értékítéletek túlnyomórészt értékmegvonó jellegűek (pl.: *alpári*, *durva*, *cinikus*, *ironikus* stb.), ami összességében arra enged következtetni, hogy a válaszolók számára sokkal inkább az idézett szövegrészlet vélt mondanivalója volt szaliens, ezt pedig inkább negatívan értékelték, mintsem a diskurzus jellege vagy a

használt nyelvváltozat jellemzői. Az értékmegvonó jelleg két különböző aspektusban is megjelenik: a válaszadók a dalszöveghez fűződő viszonyában és magában a dalszövegben is a válaszadók szerint.

(b) Mely kifejezés(ek) alapján tartja ilyen stílusúnak a részletet?

8. táblázat

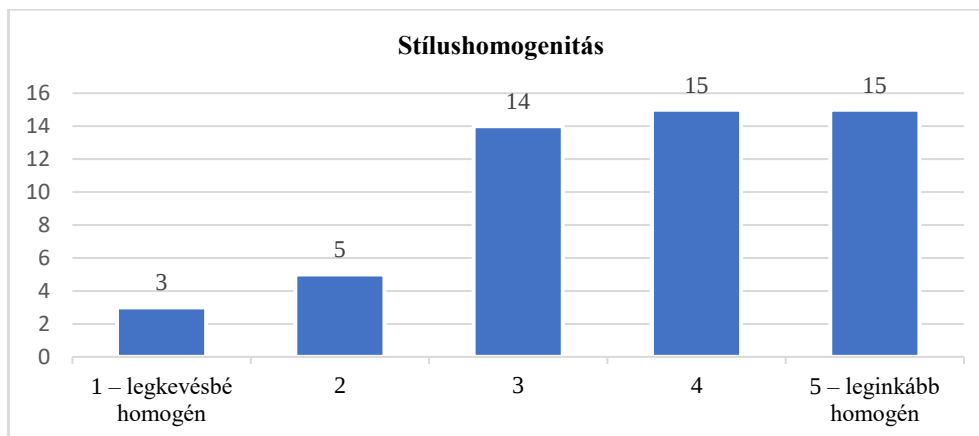
A stílus szempontjából szaliens nyelvi elemek a Lidocain című dalszövegrészletben

(13) haverod	(2) a műsor végül az agyába épül
(13) vakerom	(2) a nő a második
(10) szar	(2) a vakerom szar
(9) (a teljes részlet)	(2) bántja
(8) agyába épül	(2) bántja őket
(7) a férfi az első, a nő a második	(2) lépten-nyomon
(7) megalázza	a nők is szeretik az olyan férfit, aki
(7) vakerom szar	lépten-nyomon bántja őket
(4) belé ülteti	győznek
(3) műsor	lépten-nyomon bántja őket
(2) a haverok a végén mindig győznek	mindig győznek

Az 1. és 2. részhez hasonlóan itt is látható, hogy egyértelmű tendencia rajzolódik ki a megnevezett nyelvi elemek tekintetében. Ebben az esetben 94 elem került megnevezésre a kérdőív kitöltői által. Ebből összesen 45 vonatkozott a szövegrészlet első sorának szavaira (*vaker*, *szar*, *haver*), vagy ezek valamilyen összetételére, ez alapján pedig kijelenthető, hogy a válaszadók stílustulajdonításában tehát az idézet első sora volt kulcsfontosságú. További kiemelendő tendencia, hogy míg a korábbi (1. és 2.) hosszabb részleteknél ez kevésbé volt jellemző, az itt vizsgált részlet esetében 9 válaszadó is úgy vélte, a stílustulajdonítás szempontjából a szövegrészlet egésze fejtett ki hatást, ami arra enged következtetni, a szöveg nagymértékű stílushomogenitást és szoros szövegen belüli szemantikai kapcsolatokat mutat.

(c) Stílusát tekintve mennyire egységes Ön szerint az idézett szövegrészlet?

A diagramon azonban nem rajzolódik ki ennek megfelelő tendencia: habár 1-est és 2-est kevesen jelöltek meg a skálán, a 3-as, 4-es és 5-ös értékeket egyenként szinte ugyanannyi adatközlő jelölte meg. Ahogy tehát eddig is, a szöveg stílusa a válaszadók szerint erősen az *egységes* irányba tolódik el, de viszonylag egyenletes megoszlással a közömbös és a homogenitást megállapító válaszok között.

5. ábra. Stílushomogenitás vizsgálata a Lidocain című dalszövegrészletben

5. Összegzés

A fentiekben bemutatott kutatás eredményei annak megismeréséhez járulnak hozzá, hogy a dalszövegeket működtető hatáskeltő mechanizmusok hogyan keletkeznek és szerveződnek, illetve a befogadóban milyen módon és okból keltenek benyomást a stílusról, a líraiságról. E folyamatok modellálását szolgálta az empirikus kérdőív, mely a válaszok által demonstrált álláspontok és perspektívák nagy számával és sokszínűségével árnyaltan megközelíthetővé tette mind stilisztikai-pragmatikai, mind poétikai szempontból a dalszövegeket.

A kérdőíves vizsgálat egyértelmű tanulságai közé tartozik az, hogy az egyén, azaz a befogadó szerepe egy lírai szöveg, a jelen esetben, azaz a líra kategóriáját kiterjesztett értelemben használó kutatás esetében: egy alternatív zenei dalszöveg megértésében, stílusának és poétikai jellemzőinek értékelésében megkerülhetetlen, és ez a teljesebb nyelvészeti leírás számára is alapvető tanulságokat kínál, különös tekintettel arra, hogy – mint az a 2.2. alfejezetben taglalt eredményeken keresztül is megmutatkozik – ugyanazon szöveg különböző árnyalatú és értékítéletű reflexiók hatalmas számát képes előhívni más-más befogadókban. A beérkezett stílusmeghatározások zöme a válaszadók deskriptív, esetenként preskriptív viszonyulását tárta fel, utóbbit különösen a *Lidocain* című dalszöveg részletének vonatkozásában, mely – a válaszok alapján – igencsak provokatívnak bizonyult. A stílushomogenitást vizsgáló kérdések eredményeit tekintve általános tendencia, hogy az adatközlők többnyire homogénnek ítélték meg a részletek stílusát, habár sokan adtak olyan választ is, mely szerint mindössze közepes mértékű egységességet fedeztek fel.

Az ismertetett eredmények alapján több lehetséges irány is felvetődhet a jövőbeli kutatások számára. Több adatközlő is kifogásolta, hogy a rendelkezésére bocsátott dalszövegrészletek túl rövidek voltak, vagy túl kevés kontextus állt rendelkezésükre a megfelelő értelmezéshez; ezért az itt láthatóktól nagyban eltérő eredményeket hozhat egy olyan kérdőíves kutatás, mely a dalszövegeket nem részleteikben, hanem

egészben teszi reflexió tárgyává. Meggyőződésem továbbá, hogy a dolgozatban szereplő egyes dalszövegek a hozzájuk tartozó zenével és előadásmóddal egészen más hatást képesek elérni, mint önmagukban, részletekre tagolva, ezért fontos és produktív lehetőségnek tartanám olyan jövőbeli stilisztikai kutatás elkészítését, mely a dalokat egészükben teszi reflexió és vizsgálat tárgyává. Emellett érdemes lehet foglalkozni például a szövegtípusban megjelenő intertextualitással, feltérképezve, hogy az a jelentés- és stílus tulajdonítást hogyan képes árnyalni, beleértve azt az esetet is, ha a szöveg befogadója nem ismeri fel, hogy egy intertextust hall vagy olvas.

A vizsgálat tárgyát jelentő szövegtípus behatóbb megismerése érdekében saját, kvalitatív megközelítésű dalszövegelemzéseket is készítettem, melyekben a kognitív stilisztikai megalapozottság mellett a pragmatikai megközelítésmód is hangsúlyosan szerepel. Ezek eredményeit egy következő tanulmányban kívánom közreadni, melyben – az eltérő megközelítésekre tekintettel – feltett szándékom reflektált viszonyba hozni a bemutatott kérdőíves elemzést az egyéni stílus elemzéseimmel, hiszen míg a kérdőíves vizsgálat döntően népi meghatározásokra támaszkodik, a saját elemzések tudományos fogalomkészletet és kategorizációt is alkalmazásba vesznek.

Irodalom

- Balázs Imre József 2021. Dalszövegológia. Értelmezési trendek és hagyományok a közelmúlt dalszövegei kapcsán. In: Laczkó Krisztina – Tátrai Szilárd (szerk.): *Líra, poétika, diskurzus*. Budapest: Eötvös József Collegium. 239–50.
- Ballagó Júlia 2021. A lírai diskurzus résztvevőinek szociokulturális szituáltsága alternatív és populáris dalszövegekben. In: Laczkó Krisztina – Tátrai Szilárd (szerk.): *Líra, poétika, diskurzus*. Budapest: Eötvös József Collegium. 251–72.
- Culler, Jonathan 1981. *The pursuit of signs. Semiotics, literature, deconstruction*. New York: Routledge.
- Domonkosi Ágnes – Kuna Ágnes – Simon Gábor – Tátrai Szilárd – Tolcsvai Nagy Gábor 2018. Poétikai mintázatok korpusz alapú kognitív stilisztikai kutatása. In: Domonkosi Ágnes – Simon Gábor (szerk.): *Nyelv, poétika, kogníció*. Eger: Líceum Kiadó. 211–22.
- Domonkosi Ágnes – Simon Gábor szerk. 2018. *Nyelv, poétika, kogníció*. Eger: Líceum Kiadó.
- Falyuna Nóra 2018. Esettanulmány a dalszövegek líraiságának elemzéséhez. In: Domonkosi Ágnes – Simon Gábor (szerk.): *Nyelv, poétika, kogníció*. Eger: Líceum Kiadó. 79–94.
- Laczkó Krisztina – Tátrai Szilárd (szerk.): 2021. *Líra, poétika, diskurzus*. Budapest: Eötvös József Collegium.
- Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of cognitive grammar. Volume I. Theoretical prerequisites*. Stanford, California: Stanford University Press.

- Langacker, Ronald W. 2008. *Cognitive grammar. A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Simon Gábor 2016. *Bevezetés a kognitív lírapoétikába. A költészet mint megismerés vizsgálatának lehetőségei*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Simon Gábor 2018. Kognitív és/vagy nyelvészeti poétika. In: Domonkosi Ágnes – Simon Gábor (szerk.): *Nyelv, poétika, kogníció*. Eger: Líceum Kiadó. 9–40.
- Stockwell, Peter 2002. *Cognitive poetics. An introduction*. New York: Routledge.
- Talmy, Leonard 2000. *Toward a cognitive semantics*. Vol. 1. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Tátrai Szilárd 2011. *Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Tátrai Szilárd 2017. Pragmatika. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *Nyelvtan*. Budapest: Osiris Kiadó. 899–1058.
- Tátrai Szilárd – Ballagó Júlia 2020. A stílustulajdonítás szociokulturális szituáltsága. Funkcionális kognitív megközelítés. *Magyar Nyelvőr* 144, 1–43.
- Tátrai Szilárd 2012. Az aposztrofé és a dalszövegek líraisága. In: Szikszainé Nagy Irma (szerk.): *A stilisztikai-retorikai alakzatok szöveg- és stílusstruktúráját meghatározó szerepe*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 197–207.
- Tátrai Szilárd 2018. Hárman egy ladikban. Kontextualizáció, perspektíválás és személyjelölés a dalszövegekben – társas kognitív megközelítés. In: Domonkosi Ágnes – Simon Gábor (szerk.): *Nyelv, poétika, kogníció. Elmélet és módszer a poétikai kutatásban*. Eger: Líceum Kiadó. 65–78.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1996. *A magyar nyelv stilisztikája*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2005. A nyelvi kategorizáció kognitív nyelvészeti keretben. *Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos közleményei* 32, 5–20.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2013. *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2017a. Jelentés. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *Nyelvtan*. Budapest: Osiris Kiadó. 207–466.
- Tomasello, Michael 2002. *Gondolkodás és kultúra*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Verschueren, Jef 1999. *Understanding pragmatics*. London: Arnold.